

Health literacy of hypertensive patients and its correlates: A cross sectional study

Samira Vazifeh¹, Nasrin Jafari Varjoshani², Soudabeh Mehdizadeh*², Farzane ahmadi³

1. Faculty of Nursing and Midwifery, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

2. Department of Community Health Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

4. Department of Epidemiology and Biostatistics, School of Medicine, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

Received: 25 February 2023

Accepted for publication: 10 July 2023

[EPub a head of print-21 August 2023]

Payesh: 2023; 22(5): 639- 648

Abstract

Objective(s): Health literacy is the capacity of people to acquire, process and understand basic health information and services needed for health decisions. Considering the importance of health literacy, especially in people with underlying and chronic diseases, this study aimed to investigate the health literacy and related factors in hypertensive patients.

Methods: This was a cross-sectional study conducted on a sample of hypertensive patients aged 18-65 years attending comprehensive urban health centers in Zanjan, Iran, in 2022. The sampling method was a two-stage cluster with systematic random sampling in each cluster. In order to collect data, the demographic information form and the Health Literacy Instrument for Adults (HELIA) was used. The data were analyzed using descriptive statistics.

Results: In all 277 patients entered into the study. The mean age of participants was 55.23 ± 6.75 . Most participants (59.6%) were women and married (94.4%), housewives (52%), and 49.5% had inadequate and problematic health literacy score. There was a statistically significant difference between the mean score of health literacy among educated people and illiterate people ($p < 0.001$). Also, there was a statistically significant difference between the mean score of health literacy among people who had sufficient income and those who had insufficient income ($p = 0.017$). People who were regularly under the supervision of a physician had higher health literacy ($p = 0.033$).

Conclusion: Considering the undesirable condition of health literacy in hypertensive patients, it is suggested to implement interventions to improve health literacy among this population.

Keywords: Health literacy, Hypertension, related factors

* Corresponding author: Faculty of Nursing and Midwifery, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran
E-mail: soudabehmehdizadeh@gmail.com

سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون و عوامل مرتبط با آن: یک مطالعه مقطعی

سمیرا وظیفه^۱، نسرين جعفری ورجوشانی^۲، سودابه مهدی زاده^{۳*}، فرزانه احمدی^۳

۱. دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران

۲. گروه پرستاری سلامت جامعه، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران

۳. گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۴/۱۹

[نشر الکترونیک پیش از انتشار - ۳۰ مرداد ۱۴۰۲]

نشریه پایش: ۶۴۸ - ۶۳۹ (۵): ۲۲ (۵): ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: سواد سلامت، ظرفیت افراد برای کسب، پردازش و درک اطلاعات و خدمات بهداشتی پایه مورد نیاز برای تصمیم گیری های سلامت است. با توجه به اهمیت سواد سلامت به ویژه در افراد دارای بیماری های زمینه ای و مزمن، این پژوهش با هدف تعیین سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون و عوامل مرتبط با آن انجام شد.

مواد و روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی مقطعی بود که در سال ۱۴۰۱ با مشارکت ۲۷۷ نفر از افراد ۶۵-۱۸ ساله مبتلا به بیماری پرفشاری خون تحت پوشش مراکز جامع و پایگاه های سلامت شهری شهر زنجان انجام شد. روش نمونه گیری به صورت خوشه ای دو مرحله ای با نمونه گیری تصادفی نظام مند در هر خوشه بود. جهت جمع آوری داده ها از فرم اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه سنجش سواد سلامت بزرگسالان (HELIA) استفاده گردید. داده های جمع آوری شده با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی اسپیرمن، من-ویتنی، کروس کالوالیس) در نرم افزار آماری SPSS تحلیل شد.

یافته ها: میانگین سنی شرکت کنندگان در مطالعه (۶/۷۵) ۵۵/۲۳ بود. ۵۹/۶ درصد از افراد شرکت کننده در مطالعه زن و ۹۴/۴ درصد از آنها متأهل و اکثر آنها خانه دار (۵۲٪) و ۴۲/۶ درصد تحصیلات کمتر از دیپلم داشتند. ۴۹/۵ درصد از افراد شرکت کننده در مطالعه دارای سواد سلامت ناکافی و نه چندان کافی بودند. بین میانگین نمره کل سواد سلامت افراد دارای تحصیلات و افراد بی سواد اختلاف آماری معنی دار وجود داشت ($P < 0/001$). همچنین اختلاف آماری معنی دار بین میانگین نمره کل سواد سلامت بین افرادی که دارای درآمد کافی بودند با افرادی که درآمد ناکافی داشتند، وجود داشت ($P = 0/017$). افرادی که به طور مرتب تحت نظر پزشک بودند، دارای سواد سلامت بالاتری بودند ($P = 0/033$).

بحث و نتیجه گیری: با توجه به وضعیت نامطلوب سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون، نتایج مطالعه حاضر ضرورت توجه بیشتر از سوی سیاست گذاران، مدیران و برنامه ریزان بهداشتی را برای بررسی، برنامه ریزی و اجرای راهکارهای مناسب به منظور افزایش سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون به ویژه در افراد بی سواد و افراد با وضعیت اقتصادی ناکافی را مطرح می نماید. همچنین به منظور پیگیری ویزیت های پزشکی و بهداشتی توسط مبتلایان به پرفشاری خون، توجه به ارتقای سلامت آنان ضروری است.

کلیدواژه: سواد سلامت، پرفشاری خون، عوامل مرتبط

کد اخلاق: IR.ZUMS.REC.1401.093

* نویسنده پاسخگو: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشکده پرستاری و مامایی، گروه پرستاری سلامت جامعه

E-mail: soudabehmehdizadeh@gmail.com

مقدمه

سازمان بهداشت جهانی، سواد سلامت را به عنوان یکی از مهمترین تعیین کننده های سلامت در قرن ۲۱ معرفی نموده [۱] و سواد سلامت را به عنوان مهارت های شناختی و اجتماعی که بر انگیزش و توانایی مردم برای دستیابی، دانستن و استفاده از اطلاعات در مسیرهایی که سبب ارتقاء، حفظ و نگهداری سلامت مطلوب شود، تعریف کرده است [۲]. سواد سلامت به معنای دستیابی به سطحی از دانش، مهارت های شخصی و اعتماد به نفس برای اقدام در جهت بهبود سلامت فردی و جامعه از طریق تغییر سبک زندگی شخصی و شرایط زندگی است [۳]. سواد سلامت، توانایی مردم در شناخت عوامل تهدید کننده سلامت خود و آگاهی از سبک صحیح زندگی و شناخت روش هایی است که به وسیله آن ها بتوانند سلامت خود را تأمین، حفظ و ارتقاء بخشند. به عبارتی دیگر، سواد سلامت به معنی میزان دانش و آگاهی مردم نسبت به سلامتشان است [۴].

برخی از عوامل از جمله افزایش بیماری های غیر واگیر، حرکت به سوی بیمار محوری و استقرار اطلاعات سلامت در وسایل ارتباط جمعی به خصوص اینترنت از عواملی هستند که در دو دهه اخیر باعث افزایش تقاضا برای مشارکت بیمار در تصمیم گیری شده و اهمیت سواد سلامت را افزایش داده اند [۵]. بررسی سواد سلامت در هشت کشور اروپایی اتریش، بلغارستان، آلمان، یونان، ایرلند، هلند، لهستان و اسپانیا نشان داد تقریباً ۴۷ درصد سواد سلامت محدود (ناکافی یا مشکل ساز) داشتند [۶]. همچنین نتایج مطالعه طاووسی و همکاران بیانگر آن بود که ۴۴ درصد بزرگسالان ساکن شهرها در ایران، سواد سلامت محدود داشتند [۷]. این در حالی است که افراد مبتلا به فشارخون بالا که سواد سلامت ناکافی دارند، بیشتر در معرض خطر عوارض ناشی از پرفشاری خون هستند [۸]. پرفشاری خون عامل اصلی بیماری های قلبی عروقی و مرگ زودرس در سراسر جهان است و شیوع آن به ویژه در کشورهای با درآمد کم و متوسط افزایش یافته است [۹]. تقریباً ۶۰ درصد از جمعیت تا ۶۰ سالگی پرفشاری خون دارند و حدود ۶۵ درصد از مردان و ۷۵ درصد از زنان در ۷۰ سالگی به پرفشاری خون مبتلا می شوند [۱۰]. میزان شیوع فشار خون بالا در بزرگسالان ایرانی (افراد بالای ۵۰ سال) به ۴۲ درصد رسیده که شیوع آن در بین زنان بزرگسال ایرانی ۴۷ درصد و در بین مردان بزرگسال ۳۸ درصد گزارش شده است [۱۱]. پرفشاری خون به عنوان یکی از علل اصلی مرگ و میر، نیازمند توجه ویژه ای در مطالعات است [۱۲].

از طرفی ارتقای سواد سلامت در پیشگیری و کنترل پرفشاری خون موثر است [۱۳]. با توجه به نتایج مطالعه رحمتی و همکاران، مبنی بر پایین بودن سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون و ارتباط مستقیم آن با تبعیت درمانی، توجه هرچه بیشتر به امر سواد سلامت و افزایش آگاهی و آموزش های لازم در سطح جامعه در جهت کاهش عوارض ناشی از بیماری های مزمن ضروری است. با توجه به این که سطح پایین سواد سلامت در افراد مبتلا به بیماری های مزمن شایع تر است؛ این افراد به عنوان گروه های در معرض خطر اثرات ناخوشایند سطح پایین سواد سلامت، به شمار می روند [۱۴]. علاوه بر این سطح پایین سواد سلامت در افراد با بیماری زمینه ای با کاهش سلامتی به ویژه مشکلات جسمی در ارتباط است [۱۵]. طبق نتایج مطالعه KIM و همکاران نیز مبتلایان به پرفشاری خون بیشتر در معرض خطر اثرات ناخوشایند سطح پایین سواد سلامت قرار دارند [۱۶]. افراد دارای سواد سلامت ناکافی درباره روش های پیشگیری از بیماری ها دانش کمی دارند و در برنامه های مراقبت از بیماری های مزمن کمتر مشارکت می کنند [۱۷]. بیماران دارای بیماری های مزمن مانند پرفشاری خون با سواد سلامت ناکافی، بیشتر از بیماران دارای سواد سلامت کافی در بیمارستان بستری می شوند [۱۸]. رابطه ی مثبتی بین سواد سلامت و آگاهی از بیماری های مزمن وجود دارد و سطح سواد سلامت یک پیش بینی کننده مستقل برای کنترل بیماری های مزمن است [۱۹]. بنابراین توجه به ارتقای سواد سلامت در افراد مبتلا به پرفشاری خون، یکی از مهم ترین راهکارهای اساسی جهت کنترل بیماری پرفشاری خون محسوب می شود. مراکز بهداشتی و سازمان های مرتبط با سلامت نیز، ناگزیر از کسب شناخت بنیادین و جامع از مفهوم سواد سلامت می باشند [۲۰]. در این راستا انجام مطالعات پژوهشی با هدف شناسایی میزان سواد سلامت و عوامل مرتبط با آن کمک کننده خواهد بود. لذا با توجه به شیوع بالای پرفشاری خون در کشور ما و اهمیت سواد سلامت در کنترل بیماری، مطالعه حاضر با هدف تعیین سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون و عوامل مرتبط با آن انجام شد.

مواد و روش کار

پژوهش حاضر یک مطالعه مقطعی از نوع توصیفی همبستگی بود. جامعه پژوهش شامل مبتلایان به بیماری پرفشاری خون تحت پوشش مراکز جامع و پایگاه های سلامت شهری شهر زنجان در سال ۱۴۰۱ بود. حجم نمونه بر اساس فرمول:

$$n = \left[\frac{(z_{\alpha/2} + z_{\beta})}{0.5 \times \ln[(1+r)/(1-r)]} \right]^2 + 3 = 194$$

در آن $\alpha = 0.05 \Rightarrow z_{1-\alpha/2} = 1.96$ و $\beta = 0.20 \Rightarrow z_{1-\beta} = 0.84$ بوده و مقدار همبستگی برابر

با ۰/۲۰ در نظر گرفته شد که با در نظر گرفتن ۲۰ درصد بی پاسخی و ۲۰ درصد اثر طرح و بر اساس نتایج مطالعه فتحی و همکاران [۲۱] ۲۸۰ نفر تعیین شد. روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای دو

مرحله‌ای با رویکرد تصادفی نظام مند در هر خوشه بود. ابتدا شهر زنجان به ۴ خوشه (شمال، جنوب، شرق و غرب) تقسیم شد. در هر خوشه نام مراکز جامع سلامت لیست گردید و به صورت تصادفی

یک مرکز در هر خوشه انتخاب شد (انتخاب تصادفی مرکز در هر خوشه با استفاده از تابع sample در نرم افزار R انجام شد). بعد از

تهیه لیستی از شماره پرونده تمام مبتلایان به پرفشاری در ۴ مرکز انتخاب شده، با توجه به اینکه تعداد نمونه‌های مطالعه برابر با ۲۸۰ نفر بود، از هر مرکز ۷۰ نفر به صورت تصادفی نظام مند انتخاب

گردید (تعداد پرونده‌های پرفشاری خون در ۴ مرکز انتخاب شده به ترتیب ۴۴۸، ۷۲۰، ۳۸۴ و ۳۰۹ نفر بود). سپس با افراد انتخاب شده تماس تلفنی صورت گرفته و پس از ارائه توضیحات کافی در

مورد اهداف پژوهش، در صورت داشتن سایر معیارهای ورود از ایشان تقاضا می شد جهت شرکت در پژوهش و تکمیل پرسشنامه ها به مرکز تحت پوشش خود مراجعه نمایند. پس از مراجعه

واحدهای پژوهش، ضمن ارائه توضیحات، در مورد محرمانه ماندن اطلاعات به واحدهای پژوهش اطمینان داده شد و فرم رضایت آگاهانه توسط واحدهای پژوهش تکمیل شد. سپس پرسشنامه های

جمع آوری اطلاعات توسط واحدهای پژوهش و یا در صورت نداشتن سواد کافی، به صورت مصاحبه پژوهشگر با ایشان تکمیل گردید. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از: تمایل داشتن

جهت شرکت در مطالعه، قرار داشتن در محدوده سنی ۱۸ الی ۶۵ سال، مبتلابودن به پرفشاری خون که بیماری آنها در مراکز و پایگاه‌های سلامت شهری زنجان ثبت شده باشد، گذشتن بیش از ۶

ماه از زمان تشخیص بیماری پرفشاری خون و نداشتن اختلال روانپزشکی شناخته شده. معیار خروج از مطالعه عدم پاسخ گویی به تمام سؤالات پرسشنامه ها بود. جهت جمع‌آوری داده‌ها از دو

پرسشنامه فرم اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه سنجش سواد سلامت بزرگسالان ساکن شهرهای ایران (HELIA) استفاده شد [۲۲]. فرم اطلاعات دموگرافیک شامل مشخصات افراد مورد مطالعه

از جمله سن، جنسیت، تأهل، تحصیلات، شغل و میزان در آمد، مدت ابتلا به پرفشاری خون، قرار داشتن تحت نظر پزشک به طور مرتب و وجود بیماری زمینه‌ای دیگر بود. ابعاد پرسشنامه HELIA عبارتند از: خواندن (شامل گویه‌های ۱ الی ۴)، دسترسی (شامل گویه‌های ۵ الی ۱۰)، فهم و درک (شامل گویه‌های ۱۱ الی ۱۷)، ارزیابی (شامل گویه‌های ۱۸ الی ۲۱) و تصمیم‌گیری و کاربرد اطلاعات سلامت (شامل گویه‌های ۲۲ الی ۳۳) است. پاسخ به هر گویه بر اساس مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای که از همیشه تا به هیچ وجه است، انجام می‌گیرد. امتیاز ۱ برای گزینه به هیچ وجه، امتیاز ۲ برای گزینه به ندرت، امتیاز ۳ برای گاهی اوقات، امتیاز ۴ برای بیشتر اوقات، امتیاز ۵ برای همیشه تعلق می‌گیرد. امتیاز خام هر فرد در هر بعد، از جمع جبری امتیازات به دست می‌آید؛ حداقل امتیاز خام در تمام ابعاد ۳۳ و حداکثر امتیاز خام در همه‌ی ابعاد ۱۶۵ است. سپس این امتیاز به طیف صفر تا ۱۰۰ تبدیل می‌شود. رتبه‌بندی سطح سواد سلامت از امتیاز صفر تا صد: ناکافی (۰ تا ۵۰)، نه چندان کافی (۵۰/۱ تا ۶۶/۱)، کافی (۶۶/۱ تا ۸۴/۱) و عالی (۸۴/۱ تا ۱۰۰) می‌باشد. میزان آلفای کرونباخ گویه‌ها در سازه‌های زیربط نیز قابل قبول بوده (۰/۷۲ تا ۰/۸۹) و از این حیث پایایی پرسشنامه نیز تایید شده است [۲۲]. جهت تعیین پایایی در مطالعه حاضر، پرسشنامه توسط ۲۰ نفر از واحدهای پژوهش که معیارهای ورود به مطالعه را داشتند، تکمیل شده و ضریب آلفای کرونباخ در بعد دسترسی برابر با ۰/۸۱۸، در بعد مهارت خواندن برابر با ۰/۸۳۰، در بعد فهم و درک برابر با ۰/۷۴۱، در بعد ارزیابی برابر با ۰/۶۳۱ و در بعد تصمیم‌گیری و کاربرد اطلاعات سلامت برابر با ۰/۷۱۸ به دست آمد. آلفای کرونباخ کل نیز برابر با ۰/۸۹۰ محاسبه شد.

پرسشنامه های مربوط به ۳ نفر از واحدهای پژوهش، به دلیل عدم تکمیل کامل، مورد بررسی قرار نگرفته و در نهایت داده های مربوط به پرسشنامه های ۲۷۷ نفر با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی اسپیرمن، من-ویتنی، کروس کالوالیس) در نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۶ تجزیه و تحلیل شدند. برای کلیه آزمون‌های آماری، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

در این مطالعه از مجموع ۲۷۷ نفر، ۱۶۵ نفر زن بودند. میانگین سنی شرکت کنندگان در مطالعه (۵۵/۲۳ (۶/۷۵) بود. اکثر شرکت کنندگان در مطالعه (۴۲/۶ درصد)، تحصیلات زیر دیپلم داشتند.

با توجه به معنی داری آزمون کروسکال-والیس برای متغیرهای تحصیلات، درآمد و شغل آزمون تعقیبی من-ویتنی با تصحیح بن فرونی انجام شد. نتایج آزمون تعقیبی نشان داد که سواد سلامت به طور معنی‌دار در بین افراد بی سواد کمتر از سایر سطوح تحصیلی بود ($P < 0.001$)، همچنین اختلاف آماری معنی‌دار بین میانگین نمره کل سواد سلامت در بین افرادی که دارای درآمد کافی بودند با افرادی که درآمد ناکافی داشتند، وجود داشت ($P = 0.014$) و سطح سواد سلامت در افراد با درآمد کافی بالاتر و در افراد با درآمد ناکافی پایین بود. با وجود اینکه اختلاف معنی‌دار براساس آزمون کروسکال-والیس برای سواد سلامت و شغل دیده شد، اما ارتباطی بین هیچ کدام از مقایسه های دو به دو در سطوح مختلف شغل و نمره کل سواد سلامت وجود نداشت ($P > 0.05$). همچنین، افرادی که به طور مرتب تحت نظر پزشک بودند، دارای نمره سواد سلامت بالاتری نسبت به سایرین بودند ($P = 0.033$). (جدول ۳). آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بین سواد سلامت با سن و سال-های ابتلا به پرفشاری خون ارتباط آماری معنی‌دار نشان نداد ($P > 0.05$). (جدول ۴)

۹۴/۴ درصد از شرکت کنندگان متأهل بودند. از نظر وضعیت اشتغال، اکثر شرکت کنندگان در مطالعه (۵۲ درصد) خانه دار بودند. ۵۱/۶ درصد از شرکت کنندگان درآمد نسبتاً کافی داشتند. از نظر سنی کمترین سن ۳۲ سال و بیشترین سن نیز ۶۵ سال بود. اکثر شرکت کنندگان در مطالعه (۷۹/۸ درصد)، به طور مرتب تحت نظر پزشک بودند. بیشترین مدت ابتلا به پرفشاری خون ۳۴ سال بود. همچنین میانگین و انحراف معیار سال های ابتلا به پرفشاری خون در بین شرکت کنندگان در مطالعه، $5/75 \pm 7/77$ بود. ۳۹/۷ از شرکت کنندگان علاوه بر پرفشاری خون، دچار بیماری زمینه‌ای دیگری بودند. اطلاعات مربوط به خصوصیات جمعیت شناختی افراد مورد مطالعه در جدول ۱ نشان داده شده است. در جدول ۲، میانگین نمرات سطح سواد سلامت افراد تحت مطالعه نشان داده شده است. ۴۹/۵ درصد از افراد شرکت کننده در مطالعه دارای سواد سلامت ناکافی و نه چندان کافی بوده و هیچ کدام از آنها سواد سلامت عالی نداشتند. کمترین نمره سواد سلامت در بعد خواندن با میانگین ۵۳/۹۰ بود. ارتباط معنی‌دار بین سواد سلامت با متغیرهای تحصیلات ($P < 0.001$)، درآمد ($P = 0.017$)، شغل ($P = 0.042$) و تحت نظر پزشک بودن ($P = 0.033$) وجود داشت.

جدول ۱: خصوصیات جمعیت شناختی واحدهای پژوهش

جنسیت	تعداد	درصد
زن	۱۶۵	۵۹/۶
مرد	۱۱۲	۴۰/۴
تحصیلات		
بی سواد	۳۲	۱۱/۶
خواندن و نوشتن	۱۶۴	۲۳/۱
زیردیپلم	۱۱۸	۴۲/۶
تحصیلات دانشگاهی	۶۳	۲۲/۷
تاهل		
مجرد	۴	۱/۴
متاهل	۲۶۱	۹۴/۲
مطلقه	۱	۰/۴
بیوه	۱۱	۴/۰
شغل		
شاغل	۴۱	۱۴/۸
بازنشسته	۹۲	۳۳/۲
خانه دار	۱۴۴	۵۲/۰
درآمد		
کافی	۳۴	۱۲/۳
نسبتاً کافی	۱۴۳	۵۱/۶
ناکافی	۱۰۰	۳۶/۱

تحت نظر پزشک بودن

بله	۲۲۱	۷۹/۸
خیر	۵۶	۲۰/۲
بیماری زمینه ای دیگر		
بله	۱۱۰	۳۹/۷
خیر	۱۶۷	۶۰/۳

جدول ۲: میانگین، انحراف معیار و رتبه بندی سطح سواد سلامت و ابعاد آن در واحدهای پژوهش

سواد سلامت	ناکافی تعداد (درصد)	نه چندان کافی تعداد (درصد)	کافی تعداد (درصد)	انحراف معیار $\pm$ میانگین
خواندن	۱۰۲ (۳۶/۸)	۶۱ (۲۲)	۱۱۴ (۴۱/۲)	۵۳/۹۰ $\pm$ ۲۶/۶۵
دسترسی	۵۹ (۲۱/۳)	۶۰ (۲۱/۷)	۱۵۸ (۵۷/۰)	۶۲/۶۲ $\pm$ ۲۰/۲۸
فهم و درک	۳۵ (۱۲/۶)	۶۰ (۲۱/۷)	۱۸۲ (۶۵/۷)	۶۹/۰۱ $\pm$ ۱۳/۸۱
ارزیابی	۶۴ (۲۳/۱)	۱۰۸ (۲)	۱۰۵ (۳۷/۹)	۶۱/۴۶ $\pm$ ۱۷/۱۸
تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات سلامت	۱۴ (۵/۱)	۶۸ (۲۴/۵)	۱۹۵ (۷۰/۴)	۶۹/۰۸ $\pm$ ۹/۷۵
نمره کل	۴۱ (۱۴/۸)	۹۶ (۳۴/۷)	۱۴۰ (۵۰/۵)	۶۳/۲۲ $\pm$ ۱۲/۷۵

جدول ۳: نتایج بررسی ارتباط سواد سلامت با متغیر های جمعیت شناختی و زمینه ای واحدهای پژوهش

متغیر	میان	دامنه میان چارکی	آماره آزمون	P- value
جنسیت				
زن	۶۵/۶۶	۲۰/۴۳	۱۰۱۱۵/۰۰	۰/۱۸۱
مرد	۶۷/۱۴	۱۷/۴۸		
تحصیلات				
بی سواد	۴۷/۰۰	۱۶/۹۸		
خواندن و نوشتن	۶۲/۶۴	۱۷/۰۰	۵۸/۱۱	<۰/۰۰۱
زیر دیپلم	۷۰/۶۴	۱۸/۵۴		
تحصیلات دانشگاهی	۶۷/۷۱	۱۱/۷۶		
درآمد				
کافی	۷۲/۳۸	۱۵/۸۸	۸/۱۲	۰/۰۱۷
نسبتاً کافی	۶۵/۶۶	۱۶/۶۷		
ناکافی	۶۲/۴۲	۲۰/۲۷		
تاهل				
متاهل	۶۶/۶۷	۱۸/۵۵	۲۳۹۳/۵۰	۰/۳۲۶
سایر	۶۱/۸۱	۲۲/۷۷		
شغل				
شاغل	۶۹/۰۰	۱۲/۷۱	۶/۳۵	۰/۰۴۲
بازنشسته	۶۷/۱۹	۱۶/۸۰		
خانه دار	۶۲/۲۸	۲۱/۶۳		
بیماری زمینه ای				
خیر	۶۶/۶۷	۲۰/۰۰	۹۰۳۷/۵۰	۰/۸۲۱
بله	۶۶/۰۰	۱۷/۴۵		
تحت نظر پزشک بودن				
بله	۶۷/۰۹	۱۹/۶۲	۵۰۴۴/۰۰	۰/۰۳۳
خیر	۶۲/۲۸	۱۵/۵۵		

جدول ۴: نتایج همبستگی بین سن و مدت ابتلا به پرفشاری خون با سواد سلامت

متغیر	ضریب همبستگی اسپیرمن	P-value
سن	-۰/۰۹۱	۰/۱۳۲
مدت ابتلا به فشارخون	-۰/۰۵۲	۰/۳۹۳

بحث و نتیجه گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد ۴۹/۵ درصد از افراد شرکت کننده در مطالعه دارای سواد سلامت ناکافی و نه چندان کافی بوده و هیچ کدام از آنها سواد سلامت عالی نداشتند. در مطالعه چجایی و همکاران که در آن رابطه سواد سلامت و آگاهی در بیماران مبتلا به پرفشاری خون در استان اصفهان مورد بررسی قرار گرفته بود، بیش از سه چهارم شرکت کنندگان (۷۵/۵٪) سواد سلامت ناکافی و تاحدی کافی داشتند [۲۳] که در مقایسه با مطالعه حاضر وضعیت سواد سلامت در آن مطالعه کمتر بود. شاید یکی از علل عمده آن این باشد که ۵۴/۵ درصد شرکت کنندگان آن مطالعه بی سواد بوده اند در حالی که در مطالعه حاضر تنها ۱۱/۶ درصد افراد بی سواد بودند. نتایج مطالعه رحمتی و همکاران نشان داد که ۶۷/۷ درصد از مبتلایان به پرفشاری خون سواد سلامت ناکافی و مرزی داشتند [۱۴]. از علل مغایرت نتایج مطالعه حاضر با آن مطالعه می توان به تفاوت در ابزار مورد استفاده برای سنجش سواد سلامت، محدوده سنی شرکت کنندگان و محیط پژوهش دو مطالعه اشاره نمود. همسو با یافته های مطالعه حاضر، در مطالعه براتی و همکاران در شهر همدان نیز میزان سواد سلامت در ۲۹/۲ درصد مبتلایان به پرفشاری خون، ناکافی و در ۲۷/۹ درصد نه چندان کافی بوده است [۲۴]. نتایج مطالعه هیزومی و همکاران، همچنین بیانگر سواد سلامت ضعیف در مبتلایان به پرفشاری خون در شهر هریس بود [۲۵]. مطالعه درویش پور و همکاران که با هدف بررسی ارتباط بین سواد سلامت و کنترل و پیگیری درمان فشار خون بالا انجام شد، نشان داد تنها ۴۱/۸ درصد از بیماران مبتلا به پرفشاری خون در شهر رشت سواد سلامت کافی داشتند [۲۶]. براساس مطالعه Cilik و همکاران در قبرس، سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون، پایین گزارش شد [۲۷]. در مطالعه انجام شده توسط Findlow و همکاران تنها ۲۸/۴ درصد از بیماران مبتلا به فشار خون بالا در ایالات متحده، سواد سلامت کافی داشتند [۲۸]. بیماران مبتلا به پرفشاری خون در ایران و سایر کشورها، اغلب سطح تحصیلات پایینی دارند و سطح سواد سلامت نیز در آنان پایین است [۲۴]. در مطالعه حاضر نیز، از میان ابعاد پرسشنامه سواد سلامت، کمترین نمره مربوط به بعد خواندن بود. طبق مطالعات مرکز راهبردهای مراقبت سلامت آمریکا، افراد دارای سواد سلامت اندک، کمتر اطلاعات نوشتاری و گفتاری آرایه شده توسط متخصصان سلامت را درک و به دستورات داده شده عمل می کنند و

وضعیت سلامت نامطلوب تری دارند، میزان بستری شدن و مراجعه به پزشک در آن ها بیشتر است، در مهارت های خود مراقبتی ضعیف تر عمل می کنند، مراقبت پیشگیرانه ی کمتری دارند و در نتیجه هزینه های پزشکی بیشتری را متحمل می شوند [۲۹]. نتایج مطالعه Shibuya و همکاران حاکی از وجود ارتباط معنادار بین سواد سلامت پایین با افزایش شیوع پرفشاری خون در میانسالان ژاپنی بود [۳۰]. نتایج مطالعه KIM و همکاران نیز نشان داد که مبتلایان به پرفشاری خون بیشتر در معرض خطر اثرات ناخوشایند سطح پایین سواد سلامت قرار دارند [۱۶]. این در حالی است که مطالعه Shi و همکاران بیانگر آن است که بیماران با سواد سلامت بالا، کنترل بهتر فشار خون و خطر کمتر بیماری قلبی عروقی ایسکمیک داشتند و اندازه گیری فشار خون و مصرف منظم داروهای ضد فشار خون به طور قابل توجهی با سواد سلامت مرتبط است [۳۱].

براساس یافته های مطالعه حاضر، ارتباط معنی دار بین سواد سلامت با متغیرهای تحصیلات و درآمد وجود داشت به طوری که میانگین نمره سواد سلامت به طور معنی دار در بین افراد بی سواد کمتر از سایر سطوح تحصیلی بود و سواد سلامت در افراد با درآمد کافی بالاتر و در افراد با درآمد ناکافی پایین بود. نتایج مطالعه طهرانی بنی هاشمی و همکاران با هدف بررسی سواد سلامت در ۵ استان کشور و عوامل موثر بر آن نشان داده اند که سواد سلامت در افراد با تحصیلات پایین و افراد با وضعیت اقتصادی ضعیف پایین است که همسو با نتایج مطالعه حاضر است [۳۲]. در مطالعه اثنی عشری و همکاران نیز بین میزان تحصیلات و سطح سواد سلامت ارتباط مستقیم وجود داشت [۳۳]. نتایج مطالعه Fleary و همکاران با هدف بررسی تفاوت های اجتماعی در سواد سلامت در ایالات متحده نشان داد ارتباط معنی دار بین سواد سلامت و درآمد وجود دارد [۳۴]. در پژوهش مروری نظام مند ارزیابی سواد سلامت انجام شده توسط آژانس پژوهش و کیفیت در مراقبت های بهداشتی گزارش شده که پایین بودن سواد سلامت ناکافی مشکل بزرگی در ایالات متحده بوده است. در این گزارش آمده است که سال های تحصیل نقش یک پیش بینی کننده قوی را برای سواد سلامت داشت و افراد دارای تحصیلات زیر دیپلم سواد سلامت ناکافی داشته اند [۳۵]. نتایج مطالعه Van Der Heide و همکاران نشان داد که افراد با سطح تحصیلات پایین نه تنها از سلامت کمتری برخوردار بودند، بلکه توانایی کمتری برای مقابله با بیماری های مزمن داشتند،

دانش کمتری در مورد سلامتی داشتند و در خواندن و درک اطلاعات بسته‌های دارو یا فرم‌های بیمارستانی مشکل داشتند [۳۶]. با توجه به یافته‌های مطالعه حاضر توجه بیشتر از سوی مدیران و برنامه ریزان بهداشتی و بررسی و اجرای راهکارهای مناسب به منظور افزایش سواد سلامت در افراد بی سواد و افراد با وضعیت اقتصادی نامطلوب، ضروری به نظر می‌رسد.

در مطالعه حاضر افرادی که به طور مرتب تحت نظر پزشک قرار داشتند، دارای نمره سواد سلامت بالاتری نسبت به افرادی بودند که برای بیماری پرفشاری خون تحت نظر پزشک قرار نداشتند. مطالعه درویش پور و همکاران نشان داد ارتباط معنا دار بین سواد سلامت با کنترل و تحت نظر بودن پزشک وجود دارد و بیماران با سواد سلامت بالا در کنترل و درمان بیماری پرفشاری خون موفق تر هستند [۲۶]. مطالعه رحمتی و همکاران حاکی از آن بود که با افزایش سواد سلامت، تبعیت از رژیم درمانی افزایش می یابد [۱۴]. نتایج مطالعه دیگری نشان داد که اندازه گیری فشار خون و مصرف منظم داروهای ضد فشار خون به طور قابل توجهی با سواد سلامت مرتبط است [۳۱]. به نظر می‌رسد افراد دارای سواد سلامت بالاتر از اهمیت کنترل بیماری، آگاهی بیشتری دارند. مطالعات نشان داده اند که احتمال آنکه افراد، اطلاعات نوشتاری و گفتاری ارایه شده توسط متخصصان سلامت را به خوبی درک کرده و به درستی به دستورات داده شده عمل کنند در کسانی که سطح سواد سلامت بالاتری دارند، بیشتر است [۳۳]. نتایج مطالعات فوق و یافته‌های مطالعه حاضر، ضرورت بررسی و اجرای راهکارهای مناسب در جهت افزایش سواد سلامت و فواید ناشی از آن را به منظور پیگیری ویزیت های پزشکی و بهداشتی توسط مبتلایان به پرفشاری خون، مطرح می نماید. براساس یافته های مطالعه حاضر مبنی بر وضعیت نامطلوب سواد سلامت در مبتلایان به پرفشاری خون، توجه بیشتر از سوی سیاست‌گذاران، مدیران و برنامه ریزان بهداشتی برای

بررسی، برنامه ریزی و اجرای راهکارهای مناسب به منظور افزایش سواد سلامت در این بیماران، ضروری است. همچنین طراحی و اجرای انواع مداخلات آموزشی در ارتباط با ارتقای سطح سواد سلامت در بیماران مبتلا به پرفشاری خون و انجام تحقیقات وسیع تر در زمینه تدوین مداخلات جامعه محور جهت ارتقای سواد سلامت در مبتلایان به بیماری‌های مزمن پیشنهاد می گردد. با توجه به اینکه در مطالعه حاضر تعداد و نوع داروهای مصرفی و میانگین فشار خون بیماران، وجود بیماری‌های قلبی یا مغزی عروقی بررسی نشد، پیشنهاد می شود ارتباط این متغیرها با سواد سلامت در مطالعات آینده مورد بررسی قرار گیرد. همچنین توصیه می شود در مطالعات بعدی از ابزارهای اختصاصی سنجش سواد سلامت در بیماران مبتلا به پرفشاری خون استفاده شود. مشکلات مربوط به خودگزارشی از محدودیت‌های دیگر مطالعه حاضر به دلیل استفاده از پرسشنامه بود.

سهم نویسندگان

سمیرا وظیفه: مشارکت در نگارش طرح نامه، جمع آوری داده ها، مشارکت در تهیه و تدوین مقاله
نسرین جعفری ورجوشانی: مشارکت در نگارش طرح نامه، مشارکت در تدوین مقاله
سودابه مهدی زاده: مدیریت و مشارکت در نگارش طرح نامه، مشارکت در تهیه و تدوین مقاله
فرزانه احمدی: مشارکت در نگارش طرح نامه، تحلیل آماری

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه علوم پزشکی زنجان بود. بدین وسیله نویسندگان از تمامی شرکت کنندگان در مطالعه و معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زنجان سپاس‌گزاری می نمایند.

منابع

1. Saatchi M, Panahi MH, Mozafari AA, Sahebkar M, Azarpakan A, Baigi V, Naieni KH. Health literacy and its associated factors: a population-based study, Hormuz Island. Iranian Journal of Epidemiology 2017;13:136-144 [Persian]
2. Frisch AL, Camerini L, Diviani N, Schulz PJ. Defining and measuring health literacy: how can we profit from other literacy domains?. Health Promotion International 2012;127:117-26

3. Who D. Health literacy. [cited 2022 Mar 6]. Available from: <https://www.who.int/>
4. Osborn CY, Cavanaugh K, Wallston KA, Kripalani S, Elasy TA, Rothman RL, et al. Health literacy explains racial disparities in diabetes medication adherence. Journal of Health Communication 2011;16:268-78
5. Tsai T-I, Lee S-YD, Tsai Y-W, Kuo KN. Methodology and validation of health literacy scale

development in Taiwan. *Journal of Health Communication* 2010;16:50-61

6. Sørensen K, Pelikan JM, Röthlin F, Ganahl K, Slonska Z, Doyle G, et al. Health literacy in Europe: comparative results of the European health literacy survey (HLS-EU). *European Journal of Public Health* 2015;25:1053-8

7. Mahmoud Tavousi, Aliasghar Haeri Mehrizi, shahram Rafiefar, Atoosa Solimanian, Fateme Sarbandi, Mona Ardestani, et al. Health literacy in Iran: findings from a national study. *Payesh (Health Monitor)* 2016;15:95-102 [Persian]

8. Costa VRS, Costa P, Nakano EY, Apolinário D, Santana ANC. Functional health literacy in hypertensive elders at primary health care. *Revista Brasileira De Enfermagem* 2019;72:266-73

9. Mills KT, Stefanescu A, He J. The global epidemiology of hypertension. *Nature Reviews Nephrology* 2020;16:223-37

10. Franklin SS, Larson MG, Khan SA, Wong ND, Leip EP, Kannel WB, et al. Does the relation of blood pressure to coronary heart disease risk change with aging? The Framingham Heart Study. *Circulation* 2001;103:1245-9

11. Lloyd-Jones DM, Evans JC, Levy D. Hypertension in adults across the age spectrum: current outcomes and control in the community. *The Journal of The American Medical Association* 2005;294:466-72

12. Gangi S, Peyman N, Meysami bonab S, Esmaily H. Investigating the effect of self-care training on the quality of life and health literacy of patients with hypertension. *Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences* 2018;60:792-803 [Persian]

13. Mohammadpour M, Zarifinezhad E, Armand R. A Study of Correlation between Applied Health Literacy and Self-Care Behaviors in Hypertensive Patients of Gachsaran City, 2016. *Qom University Medical Sciences Journal* 2018; 12:55-65 [Persian]

14. Rahmati M, Rejeh N, Heravi Karimooi M, Tadrissi SD. Investigating the relationship between health literacy and adherence with treatment regimen in the elderly with hypertension. *Iranian Journal of Nursing Research* 2019;13:15-22 [Persian]

15. Lippi G, Wong J, Henry BM. Hypertension and its severity or mortality in Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): a pooled analysis. *Polish Archives of Internal Medicine* 2020;130:304-9

16. Kim MT, Song H-J, Han H-R, Song Y, Nam S, Nguyen TH, et al. Development and validation of the

high blood pressure-focused health literacy scale. *Patient Education and Counseling* 2012;87:165-70

17. Nielsen-Bohlman L, Panzer AM, Kindig DA. Health literacy: a prescription to end confusion. 1st Edition, National Academies Press: Washington, 2004

18. Taggart J, Williams A, Dennis S, Newall A, Shortus T, Zwar N, et al. A systematic review of interventions in primary care to improve health literacy for chronic disease behavioral risk factors. *BMC Family Practice* 2012;13:1-12

19. Ganiyu AB, Mabuza LH, Maletse NH, Govender I, Ogunbanjo GA. Non-adherence to diet and exercise recommendations amongst patients with type 2 diabetes mellitus attending Extension II Clinic in Botswana. *African Journal of Primary Health Care and Family Medicine* 2013;5:1-6

20. Shrestha A, Singh SB, Khanal VK, Bhattarai S, Maskey R, Pokharel PK. Health literacy and knowledge of chronic diseases in Nepal. *HLRP: Health Literacy Research and Practice* 2018;2:e221-e30

21. Fathi k, Shirmardi S, Shiralinia K. Predicting Preventive Covid-19 Disease Behaviors Based on Health Literacy With the Mediating Role of Media and Social Responsibility in Adults Living in Ahvaz. *Jundishapur Scientific Medical Journal* 2021;20:390-9 [Persian]

22. Montazeri AL, Tavousi M, Rakhshani F, Azin SA, Jahangiri K, Ebadi M, et al. Health Literacy for Iranian Adults (HELIA): development and psychometric properties. *Payesh (Health Monitor)* 2014;13:589-99 [Persian]

23. Chajae F, Pirzadeh A, Hasanzadeh A, Mostafavi F. Relationship between health literacy and knowledge among patients with hypertension in Isfahan province, Iran. *Electronic Physician* 2018;10:6470

24. Barati M, Bayat F, Asadi ZA, Moshir FA, Afshari M. Relationship between health literacy and self-care behaviors in hypertensive patients. *Journal of Education and Community Health* 2020;7:89-96 [Persian]

25. Heizomi H, Iraj Z, Vaezi R, Bhalla D, Morisky DE, Nadrian H. Gender differences in the associations between health literacy and medication adherence in hypertension: a population-based survey in Heris County, Iran. *Vascular Health and Risk Management* 2020;16:157 [Persian]

26. Darvishpour J, Omid S, Farmanbar R. The relationship between health literacy and hypertension treatment control and follow-up. *Caspian Journal of Health Research* 2016;2:1-8 [Persian]

27. Kilic HF, Dag S. The relationship between health literacy and medication adherence in a hypertensive patient population. *International Journal of Caring Sciences* 2020;13:101-107
28. Warren-Findlow J, Hutchison J, Patel P, Dulin M, Tapp H, Kuhn L. Assessing health literacy of hypertensive patients in a primary care setting using a self-administered questionnaire. *Journal of Health Care for The Poor and Underserved* 2014;25:1833-43
29. National Health Education Standards: Model Guidance for Curriculum and Instruction (3Th Edition) 2022. available from: www.schoolhealtheducation.org
30. Shibuya A, Inoue R, Ohkubo T, Takeda Y, Teshima T, Imai Y, et al. The relation between health literacy, hypertension knowledge, and blood pressure among middle-aged Japanese adults. *Blood Pressure Monitoring* 2011;16:224-30
31. Shi D, Li J, Wang Y, Wang S, Liu K, Shi R, et al. Association between health literacy and hypertension management in a Chinese community: a retrospective cohort study. *Internal and Emergency Medicine* 2017;12:765-76
32. Tehrani Banihashemi S-A, Haghdooost AA, Amirkhani MA, Alavian S-M, Asgharifard H, Baradaran H, et al. Health literacy and the influencing factors: a study in five provinces of Iran. *Strides In Development of Medical Education* 2007;4:1-9[Persian]
33. Esna Ashari F, Pirdehghan A, Rajabi F, Sayarifard A, Ghadirian L, Rostami N, et al. The Study of Health Literacy of Staff about Risk Factors of Chronic Diseases in 2014. *Avicenna Journal of Clinical Medicine* 2015;22:248-54
34. Fleary SA, Ettienne R. Social disparities in health literacy in the United States. *HLRP: Health Literacy Research and Practice* 2019;3:e47-e52
35. Berkman ND, Davis TC, McCormack L. Health literacy: what is it? *Journal of Health Communication* 2010;15:9-19
36. Van Der Heide I, Wang J, Droomers M, Spreeuwenberg P, Rademakers J, Uiters E. The relationship between health, education, and health literacy: results from the Dutch Adult Literacy and Life Skills Survey. *Journal of Health Communication* 2013;18:172-84